TORNIONLAAKSON MUSEO
TORNEDALENS MUSEUM

Viranhaltijapäätös 1241/12.03.03.00.01/2026

Tornionlaakson museon johtaja 19.10.2026 § 145/2026

TLM_Lausunto_TORNIO_Kalkkimaan alue_sähköverkon saneeraus_19102026

Päätöksentekijä Tornionlaakson museon johtaja Kallio-Seppä Titta

Valmistelija arkeologi Puolakka Hanna

TORNIO, SÄHKÖN JAKELUVERKON SANEERAUS KALKKIMAAN ALUEELLA (M10017)

Tornionlaakson museolta on pyydetty lausuntoa Tornionlaakson Sähköverkon jakeluverkon saneeraussuunnitelmasta Tornion Kalkkimaan alueella. Lausuntopyynnön liitteenä museolle on toimitettu lähestymiskartta sekä yleissuunnitelmakartat (7.9.2026) ja purkukartat (11.9.2026) Kalkkimaan hankealueelta. Alueellisena vastuumuseona Tornionlaakson museo vastaa toimialueensa rakennetun kulttuuriympäristön, maiseman sekä arkeologisen kulttuuriperinnön asiantuntija- ja viranomaistehtävistä.

Saneeraussuunnitelma

Lausuntopyynnön mukaan Tornionlaakson Sähköverkko suunnittelee 20 kV ja 0,4 kV sähkönjakeluverkon saneerausta Torniossa Kalkkimaantien, Viitakankaantien, Ruottalantien ja Koskisentien alueilla. Hankkeessa on tarkoitus saneerata alueella olevaa vanhaa 20 kV ja 0,4 kV jakeluverkkoa ja tämän lisäksi vahvistaa alueen sähkönjakeluverkkoa uusilla 20 kV syöttöyhteyksillä. Uudet johtorakenteet sijoitetaan teiden varsiin sekä ilmajohtona, että maakaapelina. Hankkeessa varaudutaan myös alueelle suunniteltuihin uusiutuvan energian hankkeisiin. Hankkeen maastosuunnittelu aloitetaan syksyn 2026 aikana ja alustava rakentamisen ajankohta on loppuvuosi 2026–2027.

Olemassa olevaa 20kV:n ilmajohtoa puretaan ja uusitaan Kalkkimaantien varressa välillä Koivurova-Ahvenjärvi-Ylinenjärvi ja kokonaan uutta 20kV:n ilmajohtoa rakennetaan Kalkkimaantien ja Ruottalantien varteen, sen pohjoisreunalle Riukkajänkäntien risteyksestä Kalkkimaahan asti sekä Koskisentien varteen Kalkkimaantiestä Harjumaahan asti. Koskisentien varressa ilmajohto sijoittuu tien länsireunaan. Kalkkimaasta 20 kV:n runkojohto jatkuu maakaapelina vanhaa rautatielinjaa Vähä Mykänmaahan Keminmaan sähköaseman tuntumaan. Lisäksi uutta 20 kV:n maakaapelia on tarkoitus rakentaa Viitakankaantien varteen Kalkkimaantiestä Ristimaan louhokselle. Kiinteistöille menevät 0,4kV runkojohdot korvataan maakaapeleilla Ahvenjärven, Ylisenjärven ja Kalkkimaan tehtaan ja kylän alueella. Lisäksi Viitakankaantieltä rakennetaan uusi 0,4 kV:n runkokaapeli Keskisenjärven koillispuolelle. Sähkökaapelin lisäksi suunnitelmakarttaan on osoitettu valokuitukaapeli Riukkajänkäntien risteyksestä Viitakankaantien vartta Keskisenjärven koillispuolelle.

Alueelle rakennetaan suunnitelmakartan mukaan kuusi uutta puistomuuntamoa ja yksi uusi pylväsmuuntamo. 0,4 kV:n jakokaappeja on tulossa yhdeksän. Lausuntopyynnöstä ja sen liitteistä ei tarkemmin ilmene suunniteltujen

puistomuuntamojen tai jakokaappien tyyppi, koko, materiaalit tai väritys. Ilmeisesti suurin osa Kalkkimaantien varteen tulevista puistomuuntamoista on 50 kVA käsikäyttöisiä muuntamoita.

Suunnittelutilanne sekä rakennettu kulttuuriympäristö ja maisema

Suunnittelualue sijoittuu Länsi-Lapin maakuntakaavan (2015) ja Tornion yleiskaavan 2021 (2009) alueille. Alueella ei ole tarkempaa kaavaa. Uudet ilmajohdot ja kaapeloinnit sijoittuvat pääosin yleiskaavan *Maa- ja metsätalousvaltaiselle alueelle* (M). Ahvenjärvellä 0,4 kV:n runko- ja liittymäkaapelit sekä jakokaapit sijoittuvat *Loma- ja matkailualueelle* (R). Kalkkimaassa kaapelit, muuntamo ja jakokaappi sijoittuvat osittain yleiskaavassa osoitetuille *Maa-aineisten ottoalueelle* (EO), *Luonnonsuojelualueelle* (SL) sekä *Paikallisesti arvokkaaseen kulttuuriympäristöön* (sk/p, **Kalkkimaa**). Uusi voimajohto risteää myös kuudessa kohtaa yleiskaavassa osoitettujen *Suojeltujen tai silmälläpidettävien kasvien tai eläinten esiintymäalueiden* (sl) kanssa.

Kalkkimaan paikallisesti arvokasta kulttuuriympäristöä koskee kaavamääräys (sk/p) *Alueen perinteinen rakenne ja rakentamisen mittakaava tulee säilyttää. Kyläalueilla tiestön linjaukset ja vanhat pihapiirit viljelyksineen on pyrittävä säilyttämään. Uusia rakennuspaikkoja suunniteltaessa tulee noudattaa perinteistä sijoittelutapaa ja pihapiirin muodostusta. Alueella olevia rakennuksia ei saa purkaa ilman MRL 127 §:ssä mainittua lupaa.* Kalkkimaassa suunnittelualueella sijaitsee myös kaksi paikallisesti merkittävää rakennetun kulttuuriympäristön kohdetta (Keskitalo ja Alatalo), jotka on inventoitu Lapin kulttuuriympäristöt tutuksi hankkeessa (2006-07). Lähimmät valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt tai maisema-alueet sijaitsevat 5-15 kilometrin päässä suunnittelualueesta.

Kalkkimaan aluetta koskevan rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnin mukaan Ruottalaan liittyvään Kalkkimaa asutettiin 1700-luvun lopussa. Kalkkimaan arvokas rakennuskanta sijoittuu Ruottalan suunnasta tulleen vanhan maantien varteen. Kylän vanhimmat pihapiirit ovat 1800-luvulta tai 1900-luvun alusta ja arvokkaita muutoksista huolimatta. Kalkkimaan kaivos aloitti toimintansa vuonna 1917, kun alueen kalkkikiviesiintymä otettiin teolliseen käyttöön. Kalkkimaan kalkkitehtaan vanhimmat rakennukset ovat 1920-1950-luvuilta ja edustavat oman aikansa tehdasrakentamistyyliä asuntoloineen. Kalkkimaassa on poltettu kalkkia jo ennen teollista kalkinvalmistusta. Vanhasta perinteestä kertovia kalkkiuuneja ja polttamisen seurauksena syntyneitä kivikekoja on maastossa paljonkin, näkyvimmät niistä vanhan tien varressa Alatalon ja Keskitalon (Tammelin) kohdalla.

Sähköverkon saneeraussuunnitelma ja rakennettu kulttuuriympäristö

Uudet ilmajohdot ja maakaapelit Kalkkimaan saneerausalueella sijoittuvat pääosin tavanomaiseen metsäiseen tiemaisemaan. Ahvenjärvellä ja Kalkkimaassa ne sijoittuvat rakennettuun ympäristöön, asutuksen, loma-asutuksen ja tehdasalueen läheisyyteen sekä osittain kulttuurihistoriallisesti merkittävälle alueelle. Ahvenjärvellä pihateiden reunaan kaivettavilla kaapeleilla ei liene merkittävää vaikutusta kylä- tai järvimaisemaan, mikäli jakokaappien sijoituspaikkojen valinnassa huomioidaan niiden sopeuttamien pihapiireihin.

Uusi 20 kV:n ilmajohto vaihtuu maakaapeliksi Kalkkitehtaan liittymän läheisyydessä ja jatkuu Ruottalantien vartta Alatalon pihapiirin länsipuolelle, josta se kääntyy koilliseen vanhaa metsätietä seuraten aina kalkkikaivokselle johtavalle ratapenkalle asti. Kaapeli jatkuu ratapenkan vartta itään Tornion kaupungin ja Keminmaan kunnan rajalle ja sieltä etelään Vähä Mykänmaahan.

Jakokaappien ja kaapelien sijoittamisessa erityisesti Keskitalon liittymän yhteyteen tulee huomioida pihatien varrella olevat vanhat riihi ja lato ja välttää jakokaapin sijoittamista kiinni rakennuksiin tai kaapelin kaivamista liian lähelle rakennusten nurkkakiviä.

Museon näkemyksen mukaan puistomuuntamoiden ja jakokaappien paikat olisi hyvä aina sijoittaa kyläalueilla ja asutuksen läheisyydessä kohtiin, joissa on olemassa olevaa puustoa tai pensaita, jota voi käyttää maisemoinnin apuna, eikä merkittävästi pihapiirejä tai perinteistä rakentamistapaa edustavia rakennuksia niiden välittömässä läheisyydessä. Metsäisille alueille sijoitettavat puistomuuntamot tulisi toteuttaa väritykseltään ja materiaaleiltaan metsämaisemaan sopivaksi ja mahdollisimman vähän huomiota herättäväksi. Muuntamoiden sijoittamista peltoaukeille tulee välttää.

Jakokaappeja alueelle on monesti tulossa useampi, jolloin ne olisi hyvä toteuttaa mattapintaisina ja väritykseltään alueen rakennettuun ympäristöön ja maisemaan sopivaksi ja sijoittelultaan mahdollisimman vähän huomiota herättäväksi. Tai mikäli alueella on jo olemassa olevia jakokaappeja niin sovittaa uudet väritykseltään entisiä vastaaviksi, jolloin voidaan välttää monenkirjavien uusien elementtien tuomista tie/kylämaisemaan. Jakokaappeja ei tule sijoittaa kiinni rakennuksiin. Mikäli sijoituspaikan lähellä on olemassa olevia postilaatikkoteineitä, sähkö- tai katuvalotolppia tms., olisi jakokaapit hyvä sijoittaa näiden lähistölle, jotta tekniset elementit ovat yhdellä koolla.

Mahdollisten puistomuuntamoiden, jakokaappien ja kaapelikaivantojen ympäristö tulee maisemoida rakentamisen jälkeen. Tieympäristön ja kylämaiseman näkökulmasta kaivantojen mahdolliseen maisemointiin ei tule tuoda maa-aineksia muualta tai kylvää muualta tuotuja siemeniä. Tämä on syytä huomioida etenkin Kalkkimaan alueella sekä reittien varrelle sijoittuvien luonnonsuojelualueiden ja suojeltujen tai silmälläpidettävien kasvien tai eläinten esiintymäalueilla. Teiden varsilla voi olla myös joitakin maisemallisesti tärkeitä ja/tai kookkaita puita, jotka tulee huomioida kaivantoja suunniteltaessa. Puiden säilymisedellytyksiä ei tulisi vaarantaa katkomalla juuria.

Arkeologinen kulttuuriperintö

Suoraan hankealueelta ei tunneta muinaismuistolain (295/1963) rauhoittamia kiinteitä muinaisjäännöksiä, joihin saneerauksella olisi vaikutusta. Yleissuunnitelmakartan mukaan lähimmäs saneerattavia linjoja tuleva kohde on **Tuohimaa 1** (*tunnus muinaisjäännösrekisterissä 1000001010*), joka on huomioitu kartassa. Kyseinen kohde jää kuitenkin 130 metrin päähän Ruottalantiestä lounaaseen ja tien toiselle puolelle. Kalkkimaantie, Ruottalantie suurilta osin sekä kohde **Tuohimaa 1** on inventoitu vuonna 2024. Kalkkimaantien ja Ruottalantien osalta hankkeen vaikutusalueen arkeologiset inventoinnit ovat siis ajantasaiset, eikä hankkeella ole vaikutusta näiden teiden varsilla arkeologiseen kulttuuriperintöön. Myös Vähä Mykänmaalla aivan kuntarajalla ja sen tuntumassa olevat alueet on inventoitu alueella käynnissä olevien muiden

hankkeiden tiimoilta tehdyissä arkeologisissa inventoinneissa (Laura Ohenoja 2026, Sweco).

Kalkkimaan alueella on kuitenkin tiedetysti melko runsaastikin historiallisen ajan kalkkiuuneja tai kalkkihautoja, jotka ovat teollista kalkkilouhosta ja -tehdasta vanhempia. Saneerattavan linjan varrella sijaitseva Alatalo (Ruottalantie 631) on tunnetusti toiminut kalkinpolttajien kämppänä. Näitä kalkkiuuneja ei ole kuitenkaan koskaan systemaattisesti inventoitu, eikä niiden tarkka sijainti, koko tai määrä ole selvillä.

Tarkemmasta maanmittauslaitoksen 5p -lidarista tarkasteltuna muutama kalkkiuunilta vaikuttava kohde osuu aivan saneerattavan linjan läheisyyteen välillä Kalkkimaan kalkkikivilouhoksen länsipää – Vähä Mykänmaa, sekä uuden maakaapelilinjan, että purettavan ilmajohdon alueella. Pelkkä 5p -aineisto yksin ei kuitenkaan riitä varmistamaan, ovatko havaitut kohteet todella historiallisen ajan muinaisjäännöksiä vai jotakin muuta, esimerkiksi moderneja kuoppia. Mikäli joku näistä kohteista osoittautuu kalkkiuuniksi tai muuksi kiinteäksi muinaisjäännökseksi, tulee saneeraus ja siihen liittyvät työt tehdä riittävän turvavälin päässä kohteesta ja esimerkiksi ajourat suunnitella siten, ettei mahdollisen kalkkiuunin päältä ajeta.

Alueella tiedetysti sijaitsevien, mutta toistaiseksi tarkemmin tuntemattomien kalkkiuunien vuoksi museo edellyttää ajantasaisen selvityksen eli arkeologisen inventoinnin teettämistä saneerattavan voimajohdon (sekä purettavan ilmajohdon, että uuden maakaapelin) linjalle välille Kalkkimaan kaivoksen länsipää – Vähä Mykänmaa. Myöskään Koskisentien vartta tai sen lähialueilta ei ole olemassa ajantasaista inventointia, eikä aluetta välttämättä ole koskaan inventoitu. Tästä syystä myös sen varrella edellytetään arkeologista inventointia saneerattavan linjan alueelta. Inventoinnissa tulee ottaa huomioon niin kiinteät muinaisjäännökset, kuin myös mahdollisesti nuoremmat muut kulttuuriperintökohteet sekä muut arkeologiset kohteet.

Arkeologinen inventointi, jonka kustannuksista vastaa hankkeen toteuttaja, tulee tilata muulta arkeologiselta toimijalta. Tämä lausunto tulee toimittaa valitulle inventoinnin tekijälle. Inventoinnin tekijän tulee toimittaa inventointiraportti Tornionlaakson museolle tarkastettavaksi. Arkeologisten tutkimusten tulee perustua Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeisiin (2020).

Luettelo arkeologisia kenttätöitä toteuttavista toimijoista löytyy Museoviraston verkkosivuilta:
https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-tilaaminen

Suomen arkeologisten kenttätöiden laatuohjeet:
https://www.museovirasto.fi/fi/kulttuuriymparisto/arkeologinen-kulttuuriperinto/arkeologisen-kulttuuriperinnon-tutkimus/arkeologisten-kenttatoiden-laatuohjeet

Ennen töiden aloittamista tulee alueella mahdollisesti sijaitsevat muinaisjäännöskohteet huomioida ja merkitä maastossa. Lisäksi on

varmistettava, että lausunnon ohjeistus ja tiedot muinaisjäännöksistä siirtyvät kaikille alueella työskenteleville.

Tornionlaakson museo on arvioinut jakeluverkon saneerausta rakennetun kulttuuriympäristö, maiseman ja arkeologisen kulttuuriperinnön osalta. Tornion kaupunki / Meri-Lapin ympäristöpalvelut sekä muut luonnonsuojelusta vastaavat viranomaiset ottanevat kantaa saneerausalueella sijaitsevien luontoarvojen osalta.

Lausunnon valmisteluun on osallistunut rakennustutkija Teija Ylimartimo.

Kallio-Seppä Titta
Tornionlaakson museon johtaja

Jakelu

Tornionlaakson Sähköverkko, Mikko Hirvonen
Museovirasto, Kulttuuriympäristön suojelu yksikkö
Lupa- ja valvontavirasto
Tornion kaupunki / Meri-Lapin ympäristöpalvelut